

Терещенко Г. М.ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, учений секретар
ДНУ "Інститут освітньої аналітики", Київ, Україна, tganna@ukr.net**Голуб С. М.**старший науковий співробітник відділу фінансових ринків НДФІ
ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОБСЯГІВ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Анотація. Розглянуто міжнародні фінансові інституції (МФІ), які є глобальними установами і мають на меті задоволення потреб країн, що розвиваються, у кредитних ресурсах на найвигідніших умовах, що склалися на світовому фінансовому ринку. Проаналізовано інституційні засади залучення допомоги МФІ для забезпечення та реалізації єдиної державної фінансової політики у сфері співробітництва з ними. Визначено етапи розвитку співробітництва України з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку у межах кредитних програм та їхнього впливу на соціально-економічний розвиток країни. Доведено, що МФІ виконують важливу функцію у програмах соціального та економічного розвитку країн з такою, що розвивається, або перехідною економікою, яка передбачає консультування з питань здійснення проектів їх фінансування та сприяння їхній реалізації. Накопичений досвід у фінансуванні програм структурної перебудови дає змогу країнам під час проведення радикальних реформ доволі швидко розв'язати завдання фінансової стабілізації.

Ключові слова: інститути наднаціонального рівня, міжнародні фінансові інституції, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку.

Табл. 5. Літ. 15.

Hanna TereshchenkoORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>Ph. D. (Economics), Senior research fellow, SSI "Institute of Educational Analytics",
Kyiv, Ukraine, tganna@ukr.net**Svitlana Holub**

SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF THE DYNAMICS AND VOLUMES OF ATTRACTED RESOURCES OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES

Abstract. International financial institutions, which are global institutions, are designed to meet the needs of developing countries in credit resources under the most favorable conditions prevailing in the global financial market. Attracting resources from international institutions in times of crisis helps states ensure that they fulfill their own functions of financing basic social services and is a positive signal for investors, facilitating investment in the real economy and restoring access to the global private capital market. Institutional framework for attracting financial assistance from international financial institutions to ensure and implement a unified state financial policy in the field of cooperation with

© Терещенко Г. М., Голуб С. М., 2019

international financial institutions is analyzed. The stages of development of Ukraine's cooperation with the International Monetary Fund, the World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development within the limits of credit programs and their influence on the socio-economic development of the country are determined. International financial institutions have an important role to play in the programs of social and economic development for transitional economies, providing advice and facilitating the implementation of projects for their financing. As a consequence, experience in financing structural adjustment programs allows countries to address the financial stabilization problem fairly quickly when undertaking radical reforms.

Key words: supranational level institutions, international financial institutions, International Monetary Fund, World Bank, European Bank for Reconstruction and Development.

JEL classification: F34, H81, O19.

Терещенко А. Н.

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ученый секретарь
ГНУ "Институт образовательной аналитики", Киев, Украина

Голуб С. Н.

старший научный сотрудник отдела финансовых рынков НИФИ
ГНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

**АНАЛИЗ ДИНАМИКИ И ОБЪЕМОВ ПРИВЛЕЧЕННЫХ
РЕСУРСОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ
В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ
НАЦИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИК**

Аннотация. Рассмотрены международные финансовые институты (МФИ), которые являются глобальными учреждениями и преследуют цель удовлетворения потребностей развивающихся стран в кредитных ресурсах на самых выгодных условиях, сложившихся на мировом финансовом рынке. Проанализированы институциональные основы привлечения помощи МФИ для обеспечения и реализации единой государственной финансовой политики в сфере сотрудничества с ними. Определены этапы развития сотрудничества Украины с Международным валютным фондом, Всемирным банком и Европейским банком реконструкции и развития в рамках кредитных программ и их влияния на социально-экономическое развитие страны. Доказано, что МФИ выполняют важную функцию в программах социального и экономического развития стран с развивающейся или переходной экономикой, которая предусматривает консультирование по вопросам осуществления проектов их финансирования и содействие их реализации. Накопленный опыт в финансировании программ структурной перестройки позволяет странам при проведении радикальных реформ довольно быстро решить задачу финансовой стабилизации.

Ключевые слова: институты наднационального уровня, международные финансовые институты, Международный валютный фонд, Всемирный банк, Европейский банк реконструкции и развития.

Супранациональні інститути – це інститути наднаціонального рівня, до яких належать Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) тощо. Їхнім завданням є врегулювання фінансових труднощів як певних країн, так і окремих регіонів в умовах постійних змін, які відіграють специфічну роль у суспільстві, насамперед у разі нестабільності. Завдяки діяльності таких інститутів, як МВФ, Світовий банк, ЄБРР, стало можливим

подолання кризи 2008 р., оскільки їхні кошти спрямовувалися на відновлення стабільності в країнах, що перебували на межі дефолту. Для виконання своїх функцій вони потребують коштів, які формують переважно за рахунок внесків членів або позичають у вигляді кредитів.

У багатьох частинах світу міжнародні фінансові інститути (МФІ) виконують важливу функцію у програмах соціального та економічного розвитку країн з такою, що розвивається, або перехідною економікою, яка передбачає консультування з питань здійснення проектів, їх фінансування та сприяння їхній реалізації. Ці інститути характеризуються кредитними рейтингами рівня AAA та широким представництвом країн-позичальниць і країн-донорів. Кожен із них працює незалежно, однак їх об'єднують подібні цілі та завдання: зменшення глобальної бідності та покращання умов і стандартів життя людей, підтримка сталого економічного, соціального й інституційного розвитку, сприяння регіональному співробітництву та інтеграції. Цих цілей МФІ досягають за допомогою кредитів і грантів національним урядам. Таке фінансування, як правило, пов'язане з конкретними проектами, що зосереджуються на економічному та соціально стійкому розвитку. Крім того, міжнародні фінансові установи надають технічну та консультативну допомогу позичальникам і проводять масштабні дослідження з питань розвитку. На додаток до цих можливостей для державних закупівель, у рамках яких здійснюється багатостороннє фінансування національного уряду для реалізації проекту чи програми, МФІ дедалі частіше кредитують суб'єктів, які не є суверенними гарантами. До них належать представники субнаціональних урядів, а також приватний сектор.

Ґрунтовний аналіз наукових підходів до ефективності зовнішньої допомоги запропоновано в колективній роботі, де зроблено огляд 50 років емпіричних досліджень макроекономічного впливу зовнішньої допомоги, орієнтованої саме на її взаємозв'язок зі зростанням [1, с. 1031–1050]. Автори зазначають, що майже до кінця 1990-х років дослідження мали суперечливий та неоднозначний характер. Ситуація змінилась з виданням у 1998 р. звіту Світового банку [2], де розкрито засади селективного підходу, покладеного в основу його політики до надання допомоги бідним країнам.

Розглядаючи ширший інституціонально-економічний контекст еволюції МФІ, зауважимо, що розвиток глобальної фінансової системи посилив взаємозв'язок національних економік, у тому числі через підвищення рівня доступності ринку капіталу для країн, що розвиваються. Своєю чергою, короткі строки існування окремих фінансових потоків, зокрема зумовлені високим рівнем волатильності й спекулятивними прагненнями, призвели, за твердженням Р. Гілпіна, до дифузії нестабільності як однієї з основних ознак сучасного капіталізму [3].

Серед наукової спільноти висловлюється неоднозначне ставлення до ролі фінансових ресурсів МФІ в розвитку національних економік.

Зокрема, В. П. Колосова зауважує, що Світовий банк, МВФ, ЄБРР посідають особливе місце в міжнародних економічних відносинах та істотно впливають на державні програми розвитку в багатьох країнах. Збільшення обсягів залучення зовнішніх кредитних ресурсів як інструмент реформ національних

економік завжди зумовлювало увагу дослідників до цієї сфери. Водночас виникнення гострих кризових явищ у світових фінансах і окремих країнах, відсутність дієвих механізмів їх подолання роблять МФІ об'єктом численних критичних публікацій [4].

Поряд із зазначеним у роботах, присвячених діяльності МФІ, ресурси визнаються як інструмент сприяння економічному розвитку країн [5].

Метою статті є аналіз залучених ресурсів міжнародних фінансових інституцій у контексті забезпечення сталого розвитку національних економік.

Міжнародні фінансові організації відіграли певну роль у посткризовому відновленні економіки провідних країн. У результаті спільних дій і безпрецедентних заходів державної допомоги вдалося уникнути колапсу фінансової системи, хоча в ряді країн, включаючи США, різко загострилася проблема державного боргу [6].

Також фахівці наголошують, що ефективність впливу фінансової допомоги на економічний розвиток залежить від напрямів довгострокової державної політики реструктуризації фінансово-економічної системи. Однак надання такої допомоги може супроводжуватись певними мотивами кредиторів щодо забезпечення фінансового контролю державного апарату країн-реципієнтів та реалізації певної фінансової політики.

Дослідження взаємозв'язку діяльності МФІ та розвитку національних економік обумовлене, зокрема, Цілями сталого розвитку (ЦСР) на 2016–2030 роки, схвалених 25 вересня 2015 р. на 70-й сесії Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй, серед яких перше місце посідає саме боротьба з бідністю. Відповідна протидія бідності визначається найбільшим глобальним завданням сучасності й необхідною передумовою сталого розвитку, що має сприяти формуванню стійких моделей споживання і виробництва, раціональних підходів до використання природно-ресурсного потенціалу, утворенню фундаментальної бази подальшого економічного та соціального розвитку [7].

Україна, як і інші країни – члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку на період до 2030 року на засадах принципу “Нікого не залишити осторонь” започатковано інклюзивний процес адаптації ЦСР. Кожну глобальну ціль розглянуто з урахуванням національної специфіки. Протягом 2016 р. в нашій країні було проведено низку національних (4) та регіональних (10) консультацій. За їхніми результатами можна зробити висновок, що національні ЦСР становитимуть основу для інтеграції зусиль, спрямованих на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та раціонального природокористування. У рамках відкритого процесу контекстуалізації завдань ЦСР створено групу високого рівня, 17 робочих підгруп (відповідно до кожної цілі) та проведено 32 круглі столи. До процесу визначення національних ЦСР долучилося понад 800 фахівців за напрямками, що відповідають тематичним сферам, – урядовці, управлінці, спеціалісти установ ООН, дипломати, науковці, економісти, демографи, медичні працівники, епідеміологи, екологи, освітяни, журналісти, підприємці, лідери недержавних організацій та інші представники громадянського суспільства. Процес визначення завдань ЦСР та встановлення базового рівня для орга-

нізації подальшого (на 15 років) моніторингу започаткував національний дискурс вимірювання суспільного прогресу в цілому та вдосконалення системи статистики. Потрібно створити відкриту платформу для забезпечення широкої участі всіх зацікавлених у моніторингу досягнення цілей. Досягнення ЦСР потребує глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства [8].

Вагомим чинником забезпечення економічного зростання в країнах, що розвиваються, має бути формування ефективних ринкових і державних фінансових інституцій. Дослідження економічних наслідків проектної допомоги підтверджує ефективність зовнішньої допомоги на мікрорівні. Усвідомлення зростаючої ролі МФІ зумовлює необхідність розуміння їхніх ресурсних обмежень та потребу в застосуванні вибіркового підходу. Це формує загальні теоретико-методологічні засади визначення механізмів впливу МФІ на економіку держави через сприяння появи моделі інституційного розвитку, в межах якої, крім прямих форм підтримки основних галузей фінансовими ресурсами, виникають передумови для подальшого вдосконалення управління за допомогою якісних змін у сфері фінансів через імплементацію операційних стандартів функціонування вищої якості під час співпраці з міжнародними фінансовими організаціями [9].

Провідну роль у фінансовому забезпеченні сталого економічного розвитку національних економік відіграють, безперечно, МВФ та Світовий банк.

Зокрема, Світовий банк надає допомогу країнам в досягненні пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку. Для викорінення крайньої бідності й прискореного забезпечення загального добробуту банк повинен взаємодіяти з державами. Зрозуміло, для цього потрібні фінансові ресурси, але, крім того, інформація, фактичні дані та знання про оптимальні шляхи використання цих коштів для отримання вигід. Необхідні й довгострокові зобов'язання щодо підтримки згаданих інвестицій на всіх етапах – від розроблення концепції до завершення проекту. Світовий банк привносить всі ці компоненти – фінансування, знання, досвід і зобов'язання – в усі свої партнерства з країнами, які прагнуть досягти зростання економіки і розширити можливості своїх громадян. Світовий банк використовує організаційний потенціал, а також надає країнам спектр фінансових продуктів, технічної допомоги та підтримки, щоб вони могли застосовувати глобальні знання для вирішення нагальних проблем. Співпрацюючи з країнами в межах реалізації довгострокових проектів у сфері сталого розвитку, банк допомагає в забезпеченні не тільки досяжного, а й стійкого економічного зростання.

Взаємодія Світового банку з державами здійснюється за трьома пріоритетними напрямками:

- прискорення темпів сталого економічного зростання в інтересах усіх верств населення;
- інвестиції в громадян із метою нарощення людського капіталу;
- підвищення стійкості перед глобальними потрясіннями та загрозами.

Світовий банк фінансує проекти в різних взаємопов'язаних галузях, працюючи з широким колом партнерів, прагнучи поліпшення економічних перспектив країн і населення в усьому світі. На сьогодні діяльність банку про-

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

вадиться через більше ніж через 140 представництв. Розширення присутності в країнах-клієнтах дає змогу краще зрозуміти потреби країн, ефективніше співпрацювати з ними й забезпечувати оперативніше надання послуг партнерам. Загальні відомості за 2017 фінансовий рік наведено в таблицях 1–3.

Розглянемо допомогу Світового банку країнам Європи. Після неспокійного періоду темпи економічного зростання підвищились до 2,5 % у 2017 р. порівняно з 1,5 % у 2016 р. Очікується, що ця тенденція має зберегтися й у

Т а б л и ц я 1
Зарезервовані кошти, 2017 фінансовий рік, млн дол. США

Регіон	МБРР	МАР	Всього	Частка МБРР та МАР, %
Африка	1 163	10 679	11 842	28
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	4 404	2 703	7 107	17
Європа й Центральна Азія	4 569	739	5 308	13
Латинська Америка та Карибський басейн	5 373	503	5 876	14
Близький Схід і Північна Америка	4 869	1 011	5 880	14
Південна Азія	2 233	3 828	6 061	14
Усього	22 611	19 463	42 074	100

Складено за: Annual Report 2017 / World Bank: URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/908481507403754670/Annual-Report-2017-WBG.pdf>.

Т а б л и ц я 2
Надані кошти, 2017 фінансовий рік, млн дол. США

Регіон	МБРР	МАР	Всього	Частка МБРР та МАР, %
Африка	427	6 623	7 050	23
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	3 961	1 145	5 106	17
Європа й Центральна Азія	2 799	310	3 109	10
Латинська Америка та Карибський басейн	3 885	229	4 114	13
Близький Схід і Північна Америка	5 335	391	5 726	19
Південна Азія	1 454	3 970	5 424	18
Усього	17 861	12 668	30 529	100

Складено за: Annual Report 2017 / World Bank: URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/908481507403754670/Annual-Report-2017-WBG.pdf>.

Т а б л и ц я 3
Зарезервовані кошти – нетто в активному портфелі на 30 червня 2017 р., млрд дол. США

Регіон	МБРР	МАР	Всього
Африка	6,2	54,7	60,9
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	2,1	12,7	34,8
Європа й Центральна Азія	21,9	3,3	25,2
Латинська Америка та Карибський басейн	26,2	2,2	28,4
Близький Схід і Північна Америка	14,1	1,1	15,2
Південна Азія	16,2	31,6	47,8
Усього	106,7	105,7	212,4

Складено за: . Annual Report 2017 / World Bank: URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/908481507403754670/Annual-Report-2017-WBG.pdf>.

2018 р. (темпи зростання становитимуть 2,7 %). У країнах ЄС відзначається стабільне (хоч і незначне) відновлення економіки, завдяки чому скорочується безробіття, а також покращуються показники інфляції [11].

Певні проблеми для Європейського регіону виникли в результаті структурних змін у світовій економіці. Формуються нові варіанти спеціалізації. Виникнення нових технологій призводить до зміни виробничих процесів і докорінно трансформує традиційні відносини на ринку праці. Більшість країн регіону будуть змушені вживати заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності своєї продукції на міжнародному ринку, тому їм доведеться пристосовуватися до цих нових умов. За даними 2013 р., близько 6,8 % населення країн Європейського регіону та Центральної Азії – понад 32,8 млн людей – перебували за межею бідності. З них 10,3 млн жили менше ніж на 1,90 дол. США на день за паритетом купівельної спроможності 2011 р. [10].

У 2017 фінансовому році Світовий банк затвердив надання регіону 5,3 млрд дол. США на реалізацію 41 проекту, в тому числі 4,6 млрд дол. США у вигляді позик МБРР і 739 млн дол. США у вигляді коштів, зарезервованих МАР. Крім того, Банк уклав із 10 країнами 33 угоди про консультаційні послуги на платній основі на загальну суму 27,5 млн дол. США. Відповідно до цих угод країнам надаються технічні консультації з таких питань, як реформа системи освіти, управління державним сектором і нарощування інституційного потенціалу, а також планування інвестицій в інфраструктуру й управління їх реалізацією.

Світовий банк сприяє країнам-клієнтам у сфері підвищення ефективності державного управління, створення ринків із процвітаючим приватним сектором, розвитку енергетики й посиленням регіональної зв'язності в інтересах економічного зростання. У 2017 фінансовому році Банк надав фінансову підтримку сільськогосподарській галузі Косово, Киргизькій Республіці, Молдові та Чорногорії, а також проектам модернізації доріг у Боснії і Герцеговині та Хорватії.

Також Банк надавав підтримку у вигляді інвестицій за іншими напрямками, серед яких управління та підвищення конкурентоспроможності в Киргизькій Республіці, муніципальні й державні послуги в Республіці Македонія та Сербії, судова система в Румунії, туризм, місцева економіка та конкурентоспроможність в Албанії, фінансові реформи в Боснії і Герцеговині та енергетика в Туреччині, Узбекистані й Україні.

Протягом 1992–2017 рр., від початку співпраці України та Світового банку, всі члени його Групи взяли участь у 46 спільних проектах. Вони були спрямовані на інституційний розвиток органів державної влади, підтримку окремих напрямів і проектів у пріоритетних галузях та сферах, а також системних проектів щодо підтримки реформ та збалансування державного бюджету. Наша країна і Світовий банк нині спільно працюють над десятьма проектами. Кожен із них сприяє обміну досвідом, створенню нових робочих місць і зміцненню фінансової системи. Для України, що переживає один із найскладніших періодів, є важливою участь Світового банку в процесі реформ, що допомагають модернізувати економіку та запроваджувати якісні зміни в соціальній сфері [12] (табл. 4).

Т а б л и ц я 4
Перелік кредитів (позик), що залучаються до спеціального фонду Державного бюджету України у 2018 р. від іноземних держав, банків і МФІ для реалізації інвестиційних проектів

Назва кредитора та інвестиційного проекту, що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Загальний обсяг кредиту (позики), тис. дол. США	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) у 2018 р., тис. грн
Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку				
Другий проект з передачі електроенергії	378 425	1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	603 504,0
		1101630	Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору	26 709,2
Проект "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей"	214 729,837	2301610	Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	235 000,0
		2311600	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів з виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей"	1 745 800,0
Проект "Модернізація системи соціальної підтримки населення України"	300 000	2501630	Модернізація системи соціальної підтримки населення України	151 500,0
Проект розвитку міської інфраструктури – 2	350 000	2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого тепlopостачання України, розвиток системи водopостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	676 500,0

Закінчення табл. 4

Назва кредитора та інвестиційного проекту, що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Загальний обсяг кредиту (позики), тис. дол. США	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) у 2018 р., тис. грн
		2751610	Упровадження та координація заходів проекту розвитку міської інфраструктури, заходів в секторі централізованого теплопостачання України, надзвичайної кредитної програми для України, програми розвитку муніципальної інфраструктури України та заходів з відновлення сходу України	53 000,0
Проект "Підвищення енергоєфективності в секторі централізованого теплопостачання України"	272 050	2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходів в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	636 600,0
		2751610	Упровадження та координація заходів проекту розвитку міської інфраструктури, заходів в секторі централізованого теплопостачання України, надзвичайної кредитної програми для України, програми розвитку муніципальної інфраструктури України та заходів з відновлення сходу України	10 900,0
Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	450 000	3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 612 000,0
Проект розвитку дорожньої галузі	337 800	3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 100 000,0

Складено за: Про Державний бюджет на 2018 рік : закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.

Важливою в забезпеченні сталого економічного розвитку МФІ є МВФ – міжурядова організація з регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги в разі валютних ускладнень, спричинених дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- і середньотермінових кредитів у іноземній валюті. Фонд – спеціалізована установа ООН – фактично є інституційною основою світової валютної системи¹.

Протягом існування МВФ перетворився на універсальну організацію, здобув широке визнання як головний наднаціональний орган регулювання міжнародних валютно-кредитних відносин, став авторитетним центром кредитування, координатором міждержавних кредитних потоків і гарантом платоспроможності країн-кредиторів. Одночасно він починає відігравати важливу роль у реалізації рішень “Великої сімки” – провідних держав Заходу – та стає ключовою ланкою в системі регулювання світової економіки, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик.

Фонд здійснює спостереження і контроль за дотриманням країнами-членами свого Статуту, який фіксує основні структурні принципи світової валютної системи.

Основними цілями діяльності МВФ є:

- сприяння співробітництву у валютній сфері шляхом забезпечення механізму для консультацій та погоджених дій стосовно міжнародних валютних питань;
- сприяння збалансованому зростанню міжнародної торгівлі з метою підвищення рівня зайнятості та реальних доходів населення, розвитку виробничих можливостей країн-членів;
- забезпечення функціонування міжнародної валютної системи шляхом погодження та координації валютної політики та підтримки валютних курсів та їх оборотності;
- сприяння стабільності валют і впорядкованим валютним відносинам та запобігання конкурентному знеціненню валют;
- сприяння створенню багатосторонньої системи платежів та переказів у поточних операціях, прагнення до ліквідації валютних обмежень;
- визначення паритетів та курсів валют;
- недопущення конкурентного забезпечення валют;
- допомога країнам-членам шляхом надання позик та кредитів у іноземній валюті для врегулювання платіжних балансів та стабілізації валютних курсів;
- консультативна допомога з фінансових та валютних питань країнам-членам;
- здійснення контролю за дотриманням країнами-членами кодексу поведінки в міжнародних валютних відносинах.

¹ МВФ було створено на міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН, що проходила з 1 по 22 липня 1944 р. у м. Бреттон-Вудсі (США, штат Нью-Гемпшир). Конференція ухвалила Статті Угоди про МВФ, які є його Статутом і набрали чинності 27 грудня 1945 р.; практичну діяльність Фонд розпочав з 1 березня 1947 р.

Діяльність МВФ у 2017 фінансовому році зосереджувалась на вирішенні актуальних проблем світового масштабу. Фонд виконує три основні функції [10].

1. *Економічний нагляд*: 135 перевірок стану економіки країн. МВФ здійснює нагляд за міжнародною валютно-фінансовою системою і моніторинг економічної та фінансової політики 189 держав-членів. У рамках цього процесу, що відбувається як на глобальному рівні, так і в окремих країнах, МВФ вирізняє можливі ризики для стабільності й надає рекомендації про необхідні коригування економічної політики.
2. *Кредитування*: 134,7 млрд дол. США 15 країнам і 1,5 млрд дол. США у вигляді кредитів з низькою або нульовою процентною ставкою 15 державам, що розвиваються, та країнам із низькими доходами. МВФ надає кредити державам-членам, які зазнають фактичних або потенційних проблем із платіжним балансом, щоб допомогти їм відновити міжнародні резерви, стабілізувати валюту, продовжувати платити за імпорт і відтворити умови для міцного економічного зростання.
3. *Розвиток потенціалу*: 267 млн дол. США на обмін знаннями, надання експертних рекомендацій і підготовку кадрів. МВФ співпрацює з урядами держав-членів у справі модернізації їхньої економічної політики та інституцій, а також у сфері підготовки кадрів. Це допомагає країнам у зміцненні їх економіки, підвищенні темпів зростання і створення робочих місць.

Для здійснення ефективного контролю за витрачанням кредитних ресурсів у 2003 р. Світовим банком та МВФ розроблено спільну методику оцінювання управління державними видатками для найбільш бідних країн із великою заборгованістю (Country Assessment and Action Plan for Heavily Indebted Poor Countries, HIPC) [13]. У цій методиці індикатор № 4 – це показник включення коштів донорів до бюджету країни. Його поява зумовлена наявністю у країн різних практик, правил та способів регулювання для контролю та обліку коштів, наданих донорами. Якщо кошти донорів не включені до бюджету чи фіскальної звітності, неможливо відстежити всі ресурси держави, витрачені на цілі зменшення бідності.

Відповідно до Звіту щодо прозорості бюджету [14], міжнародні організації, уряди багатьох країн та донори приділяють багато уваги питанням транспарентності, громадянської участі та контролю за бюджетними коштами для вирішення глобальних і національних проблем. Протягом останніх років МВФ, завдяки програмам державних видатків та фінансової підзвітності, й Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) здійснили суттєвий перегляд стандартів ефективного управління державними фінансами з метою повного охоплення відкритості бюджетних систем та практик. Згідно зі звітом, багато країн надають недостатню інформацію громадянському суспільству для розуміння та контролю державних фінансів. Крім того, у багатьох країнах немає механізмів формальних наглядових установ, таких як парламент та вищий орган аудиту, для виконання своєї функції та підвищення підзвітності уряду. Водночас прозорість бюджетних процедур значно зросла у багатьох країнах, і прогрес був найбільшим саме в тих із них, які в минулому надавали найменший обсяг інформації щодо бюджету. Прогрес

було досягнуто швидко й з мінімальними витратами, наприклад, за рахунок простої публікації документів урядом, розроблених для внутрішнього користування. Зазвичай підвищенню бюджетної прозорості сприяла технічна допомога з боку донорів та національної і міжнародної спільноти.

У свою чергу, важливу роль у забезпеченні економічного розвитку відіграє ЄБРР, який передусім надає допомогу в організації підприємницької діяльності завдяки фінансовим інвестиціям, бізнес-послугам та участі в обговоренні питань політики на високому рівні. Банк був створений зовсім недавно – у 1990 р., а розпочав операції у квітні 1991 р. Організаційна структура ЄБРР подібна до структури МВФ та Світового банку.

У рамках своєї стратегії ЄБРР працює у двох напрямках: надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під гарантії уряду (40 %) і кредитування приватних підприємств на комерційних засадах (60 %). За допомогою своїх інвестицій, зокрема в Україні, ЄБРР сприяє: проведенню структурних і галузевих реформ; розвитку конкуренції, приватизації і підприємництва; зміцненню фінансових організацій і правових систем; формуванню інфраструктури для підтримки приватного сектору; упровадженню надійної системи корпоративного керування, у тому числі з метою розв'язання природоохоронних проблем.

На 1 січня 2016 р. портфель ЄБРР в Україні нараховував 355 проектів із загальним обсягом фінансування більше ніж 12 млрд євро [15]. За період співпраці з Банком (1993–2016 рр.) у державному секторі економіки за проектами, кредитні кошти за якими залучені державою або під державні гарантії, укладено угод на загальну суму 974,94 млн дол. США та 1939,35 млн євро (в рамках 25 проектів), з яких на 1 березня 2016 р. використано 936,77 млн дол. США та 918,35 млн євро [15].

Згідно зі Стратегією ЄБРР, ключовими цілями Банку є: підвищення ефективності та безпеки енергетичного сектору; сприяння стабілізації фінансового сектору та основних виробничих галузей після кризи; відновлення та модернізація промислового сектору; підвищення якості транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури з одночасним зменшенням її впливу на державні фінанси. ЄБРР не фінансує витрат державного бюджету, а здійснює фінансування тільки інвестиційних проектів розвитку в приватному та державному секторах [15].

Європейський Союз (ЄС) та ЄБРР розширюють програму підтримки підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ) і жінок-підприємців у країнах “Східного партнерства” (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна). Підтримка МСБ – один із пріоритетів ЄБРР у межах Ініціативи розвитку малого бізнесу (Small Business Initiative), яка діє з липня 2014 р. Окремі важливі проекти Банку наведено в табл. 5.

Крім того, Євросоюз та ЄБРР співпрацюють із проектами, пов'язаними з Поглибленою та всебічною угодою про вільну торгівлю в таких країнах, як Грузія, Молдова та Україна, що підписали угоди про асоціацію з ЄС. Ці проекти є частиною розширеної програми для МСБ, передбаченої названими угодами, та створюють передумови для нових інвестицій у зазначених країнах, переважно завдяки новим кредитам і позикам від МФІ, таких як ЄБРР та Європейський інвестиційний банк.

Деякі важливі проекти ЄБРР

Дата початку проекту	Країна	Назва проекту	Сектор	Публічний/ приватний
08.08.18	Казахстан	Kurty-Burybaital Road Project Extension II	Транспорт	Публічний
03.08.18	Болгарія	BEH Bond 2018	Енергетика	Публічний
03.08.18	Сербія	Serbia Voz: TPS Zemun Project – Loan II	Транспорт	Публічний
03.08.18	Туреччина	Migros Ticaret - Bond	Сільське господарство	Приватний
02.08.18	Румунія	Piraeus Bank Romania	Фінансові інституції	Приватний
01.08.18	Україна	Naftogaz Gas Purchase Facility 2	Природні ресурси	Приватний
01.08.18	Туреччина	Sok Marketler	Сільське господарство	Приватний
20.07.18	Туреччина	Railport Turkey	Транспорт	Приватний
19.07.18	Україна	Kernel Group	Сільське господарство	Приватний

Джерело: Project Summary Documents / EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Page&cid=1395238314964&d=&pagename=EBRD/Page/SearchAndFilterPSD&page=1&safSortBy=PSDDiscDate&safSortOrder=descending>.

Отже, МФІ були і залишаються глобальними установами, які мають на меті задоволення потреб країн, що розвиваються, у кредитних ресурсах на найвигідніших умовах, що склалися на світовому фінансовому ринку. Набутий досвід у фінансуванні програм структурної перебудови дає країнам можливість при проведенні радикальних реформ доволі швидко виконати завдання фінансової стабілізації.

Залучення ресурсів міжнародних інституцій у кризові періоди допомагає державам забезпечити виконання власних функцій із фінансування основних соціальних послуг та є позитивним сигналом для інвесторів, що сприяє надходженню інвестицій у реальний сектор економіки й відновленню доступу до світового ринку приватних капіталів.

Структурна перебудова економіки, в разі успішної реалізації та в поєднанні із заходами щодо раціоналізації і підвищення ефективності державних витрат, створює надійну основу для економічного зростання і зменшення рівня бідності. Країни, які зуміли знизити рівень інфляції, переважно збільшили зовнішні резерви. Після завершення програми в цих державах загалом спостерігаються вищі темпи економічного зростання, ніж у період, що передує структурній перебудові.

У країнах, де структурна перебудова була успішною, простежується також позитивна динаміка інвестицій – їх обсяг, як правило, скорочується в період реформ, щоб помітно збільшитися після завершення реструктуризації еко-

номіки: ступінь політичної та економічної невизначеності у процесі реформування зростає, що перешкоджає інвестиціям. Після завершення структурної перебудови економіки, коли відновлюється рівновага державних фінансів і відбувається реальна девальвація національної валюти, з'являються додаткові можливості для інвестування.

Список використаних джерел

1. Controversies over the impact of development aid: it works; it doesn't; it can, but that depends / M. McGillivray, S. Feeny, N. Hermes, R. Lensink. *Journal of International Development*. 2006. Vol. 18, Iss. 7. October. P. 1031–1050.
2. *Dollar D., Pritchett L.* Assessing aid: What works, what doesn't, and why : World Bank Research Report. Oxford University Press, 1998. 160 p.
3. *Gilpin R.* Global Political Economy. Princeton University Press, 2001.
4. *Колосова В. П.* Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. № 12 (661). С. 61–71.
5. *Дегтярев Д. А.* Содействие международному развитию: эволюция международно-правовых режимов и эффективность внешней помощи. 2013. 320 с.
6. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДНУ "Акад. фін. управління". Київ, 2015. 496 с.
7. Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals / United Nations. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1579SDGs%20Proposal.pdf>.
8. Цілі сталого розвитку : нац. доповідь 2017 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
9. *Колосова В. П.* Фінансові ресурси міжнародних інституцій у системі бюджетного планування України : автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2017. URL: <https://www.knteu.kiev.ua/file/Mg==/36f1453e870f10936cf46026a1c02c4f.pdf>.
10. Annual Report 2017 / World Bank. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/908481507403754670/Annual-Report-2017-WBG.pdf>.
11. Projects & Operations / World Bank. URL: <http://projects.worldbank.org/>.
12. Country assessment and action plan (aap) for hipcs / International Monetary Fund. 2003. October. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/FinalHIPCAAPGuidance2003-04.pdf>.
13. Підтримка Світового банку є важливою для подальшого зміцнення української економіки та підвищення рівня життя людей – Данилюк / Міністерство фінансів України. 2018. 20 квіт. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pidtrymka-svitovoho-banku-ie-vazhlyvoiu-dlia-podalshoho-zmitsnennia-ukrainskoi-ekonomiky-ta-pidvyshchennia-rivnia-zhyttia-liudei--danyliuk?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo&subcategory=svitovij-bank>.
14. The Open Budget Survey 2017 / International Budget Partnership. URL: <http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/>.
15. ЄБРР / Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/%D1%94brd>.

References

1. McGillivray, M., Feeny, S., Hermes, N., Lensink, R. (2006, October). Controversies over the impact of development aid: it works; it doesn't; it can, but that depends. *Journal of International Development*, Vol. 18, Iss. 7, 1031–1050.

2. Dollar, D., Pritchett, L. (1998). *Assessing aid: What works, what doesn't, and why: World Bank Research Report*.
3. Gilpin, R. (2001). *Global Political Economy*. Princeton University Press.
4. Kolosova, V. P. (2016). The impact of international financial institutions on the economic development of the country: a theory question. *Economy of Ukraine*, 12 (661), 61–71 [in Ukrainian].
5. Degtiarev, D. A. (2013). *Promotion of international development: the evolution of international legal regimes and the effectiveness of external assistance* [in Russian].
6. Bilorus, O. H., Iefymenko, T. I. (Eds.). (2015). *Financial globalization and European integration*. Kyiv [in Ukrainian].
7. United Nations. (n. d.). *Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1579SDGs%20Proposal.pdf>.
8. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. (n. d.). *Sustainable Development Goals: National report*. Retrieved from http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf [in Ukrainian] [in Ukrainian].
9. Kolosova, V. P. (2017). *Financial resources of international institutions in the system of budgetary planning of Ukraine* (Doctoral thesis). Retrieved from <https://www.knteu.kiev.ua/file/Mg==/36f1453e870f10936cf46026a1c02c4f.pdf> [in Ukrainian].
10. World Bank. (n. d.). *Annual Report 2017*. Retrieved from <http://pubdocs.worldbank.org/en/908481507403754670/Annual-Report-2017-WBG.pdf>.
11. World Bank. (n. d.). *Projects & Operations*. Retrieved from <http://projects.worldbank.org/>.
12. International Monetary Fund. (2003, October). Country assessment and action plan (aap) for hipcs. Retrieved from <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/FinalHIPCAAPGuidance2003-04.pdf>.
13. Ministry of Finance of Ukraine. (2018, April 20). *World Bank support is important to further strengthen Ukrainian economy and improve people's living – Danylyuk*. Retrieved from <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pidtrymka-svitovoho-banku-ie-vazhlyvoiu-dlia-podalshoho-zmitsnennia-ukrainskoi-ekonomiky-ta-pidvyshchennia-rivnia-zhyttia-liudei--danyliuk?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo&subcategory=svitovij-bank> [in Ukrainian].
14. International Budget Partnership. (n. d.). *The Open Budget Survey 2017*. Retrieved from <http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/>.
15. Ministry of Finance of Ukraine. (n. d.). *EBRD*. Retrieved from <https://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/%D1%94brd> [in Ukrainian].